

Univerzálne navrhovanie princípy a súvislosti

©Lea Rollová, október 2023

Financované
Európskou úniou
NextGenerationEU

PLÁN [OBNOVY]

MINISTERSTVO
PRÁCE, SOCIÁLNYCH
VECÍ A RODINY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Prečo univerzálne navrhovanie?

EURÓPSKA ÚNIA

Európsky sociálny fond
Európsky fond regionálneho rozvoja

OPERAČNÝ PROGRAM
ĽUDSKÉ ZDROJE

pun PROJEKT
UNIVERZÁLNE
NAVRHOVANIE

STU
FAD

Univerzálne navrhovanie / pre všetkých

AKCEPTÁCIA DIVERZITY ĽUDSKÝCH BYTOSTÍ
odmietnutie premisy o priemernosti človeka
(*Design for Alla.se*)

Starnutie obyvateľstva = neudržateľný sociálny systém v SR

Slovensko v roku 2018: na 100 detí pripadá 102 seniorov
INFOSTAT: predpokladá sa 4,8-násobný nárast indexu starnutia

Prognóza do roku 2050: na jedno dieťa vo veku do 17 rokov budú dvaja obyvatelia vo veku nad 65 rokov!

Bariéry rôzneho druhu = ekonomické straty

EUROSTAT: 32,6 % obyvateľstva SR má fyzické a funkčné limity

**Ekonomické straty štátov medzi 5,35 % - 6,97 % z HDP
v dôsledku neriešenia problémov zdravotného postihnutia**

(Metts, R., 2004 – Ekonomická štúdia pre Svetovú banku)

1-IN-6 PEOPLE

or 80 MILLION
people in the **EU** have
some form of disability

80%
OF DISABILITIES
are not visible

Prístupné prostredie:

- pre 10 – 30 % ľudí - nevyhnutnosť
- pre 50 % ľudí - vhodná pomôcka
- pre 100 % ľudí - väčší komfort

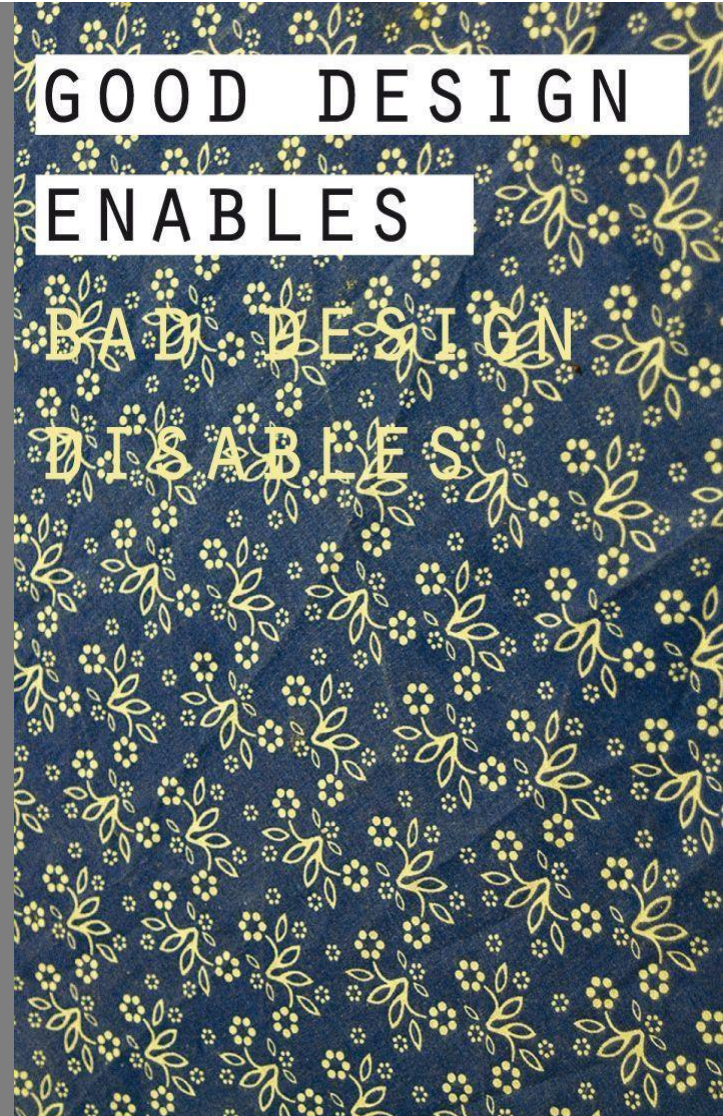
Paul Hogan – „Good design enables, bad design disables“

GOOD DESIGN

ENABLES

BAD DESIGN

DISABLES

projekt Podpora univerzálneho navrhovania

Ciele do budúcnosti (o udržateľnosti sociálneho systému):

1. PROSTREDIE KOMUNITY musí byť univerzálne prístupné pre všetkých!

Nezávislosť ľudí so ZP!

2. BYTOVÝ FOND musí byť pripravený na domácu opateru!

Fungovanie komunitných sociálnych služieb

3. VŠETKY SLUŽBY A PRACOVISKÁ musia byť prístupné!

Ekonomické príležitosti pre ľudí so ZP!

<https://p-un.sk/>

Čo je univerzálne navrhovanie?

Definícia - univerzálny dizajn

Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím, článok 2:

„Univerzálny dizajn“ je navrhovanie výrobkov, prostredí, programov a služieb tak, aby ich mohli využívať v najväčšej možnej miere všetci ľudia bez nevyhnutnosti úprav alebo špeciálneho dizajnu;

„univerzálny dizajn“ nevylučuje asistenčné zariadenia pre určité skupiny osôb so zdravotným postihnutím, ak je to potrebné.

- je taký prístup k tvorbe prostredia, ktorý **pripúšťa, že život každého z nás podlieha zmenám**
– maximalizuje množstvo ľudí, ktorí môžu užívať budovy, výrobky a celé prostredie vytvárané ľudskou činnosťou...

Bezbariérovosť

Špeciálne úpravy určené predovšetkým pre osoby na vozíku, často nutná asistencia, alebo pomocné zariadenia

Tvorba bytov osobitného určenia, špeciálnych škôl, špeciálnych ústavov a chránených pracovísk pre osoby so zdravotným postihnutím

Tvorba špeciálnych priestorov, vo výstavbe napríklad osobitný vchod pre osoby so ZP, osobitný blok v hľadisku pre osoby so ZP

Dôsledok:
čiasočná segregácia a diskriminácia osôb so zdravotným postihnutím

Univerzálne navrhovanie

Riešenia pre všetkých ľudí, ktoré zvyšujú kvalitu produktov, prostredia a služieb bez ohľadu na zdravotný stav a bez nutnosti dodatočných úprav.

Tvorba, ktorá zohľadňuje diverzitu užívateľov, aby mohli osoby so ZP samostatne užívať všetky priestory a služby na rovnakom základe s ostatnými

Tvorba univerzálnych priestorov a produktov pre všetkých, napríklad spoločný vstup pre všetkých, zväčšená prezliekacia kabína pre rodiny

Dôsledok: NEZÁVISLÝ ŽIVOT
inklúzia osôb so zdravotným postihnutím vo všetkých oblastiach života

Humánno – centrické navrhovanie

HUMAN CENTRED DESIGN (navrhovanie zamerané na človeka)

Universal Design (*Univerzálne navrhovanie*) - vzniklo v USA, používaný celosvetovo

Inclusive Design (*Inkluzívne navrhovanie*) - vzniklo vo Veľkej Británii

Design for All (*Navrhovanie pre všetkých*) - vzniklo v Európe a často sa používa v dokumentoch Európskej únie

Používa sa tiež pojem „**User Friendly Design**“ (*navrhovanie ústretové k užívateľovi*)

VŠETKY HNUTIA MAJÚ ROVNAKÝ CIEĽ – zabrániť segregácii a diskriminácii užívateľov

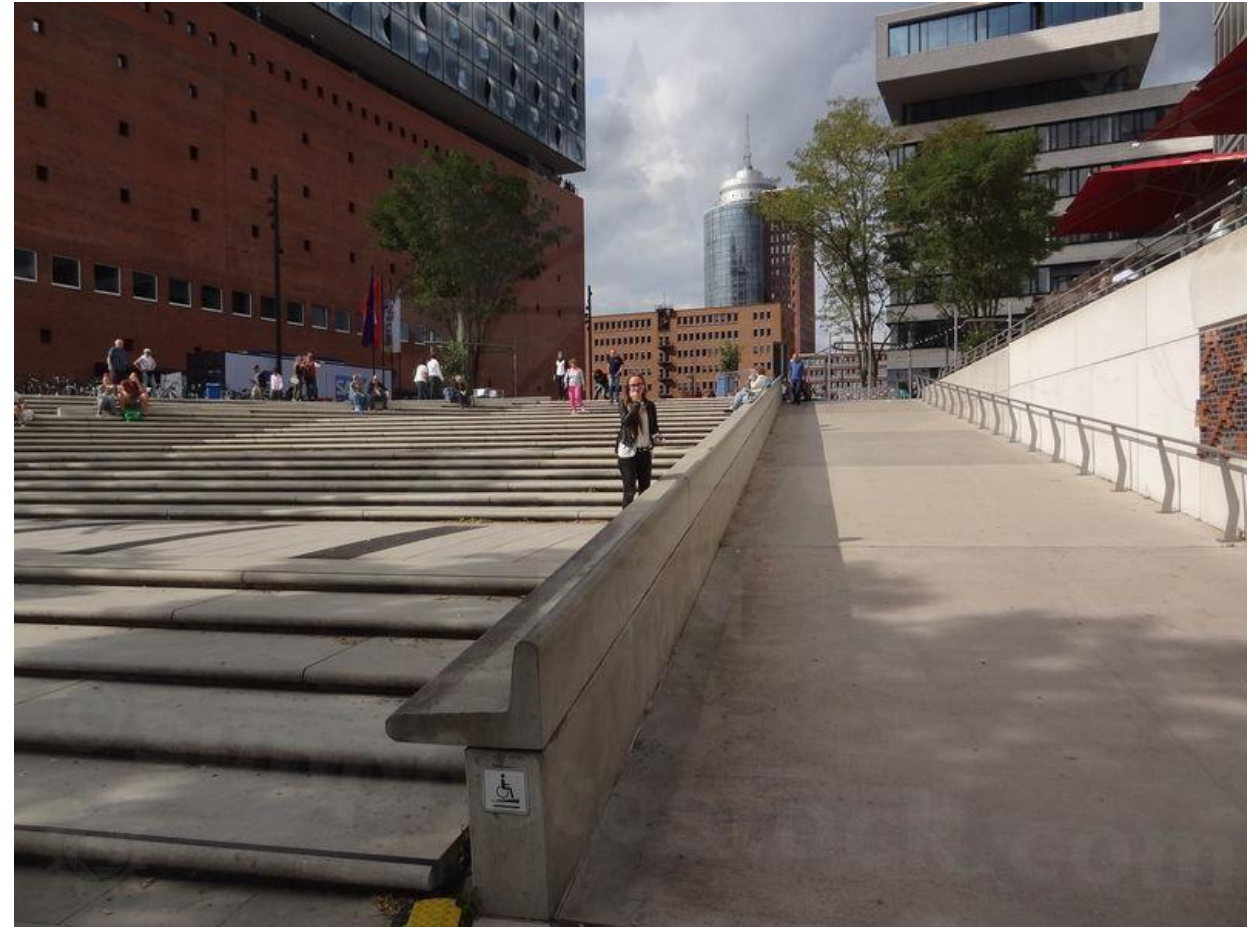
7 princípov univerzálneho navrhovania

(Ron Mace, North Carolina State University, USA)

- 1. Rovnocennosť pri užívaní** – rovnaké podmienky, bez segregácie a diskriminácie
- 2. Flexibilita pri užívaní** – priestor / produkt je upraviteľný, ľudia majú možnosť výberu
- 3. Jednoduché a intuitívne používanie** – užívanie je nenáročné, ľahko porozumiteľné
- 4. Ľahko vnímateľné a zrozumiteľné informácie** – informácie podané rôznymi spôsobmi
- 5. Tolerancia náhodných omylov a minimalizovanie nebezpečenstva** v priestore
- 6. Malá fyzická náročnosť** – efektívne a komfortné užívanie priestoru s minimálnou námahou
- 7. Veľkosť a riešenie priestoru** - aby boli priestory použiteľné pre všetkých ľudí s rôznymi schopnosťami

1. Princíp UN – rovnocennosť v užívaní

1. Princíp UN – rovnocennosť v užívaní

1. Princíp UN – rovnocennosť v užívaní

1. Princíp UN – rovnocennosť v užívaní

1. Princíp UN – rovnocennosť v užívaní

Všetci prijímatelia majú vytvorené rovnaké podmienky

- napríklad rovnako veľké jednoposteľové / dvojposteľové izby,
- rovnaké vybavenie izby – počet prvkov
- neexistuje „vyšší a nižší“ štandard
- rovnaké zaobchádzanie – napr. ležiaci prijímatelia nemajú byť izolovaní, odložený v podkrovnej izbe...
- aj ležiaci prijímatelia sa môžu dostať do spoločenskej miestnosti, alebo do záhrady...

2. Princíp UN – flexibilita pri používaní

2. Princíp UN – flexibilita pri používaní

2. Princíp UN – flexibilita pri používaní

Všetci prijímatelia majú šancu upraviť prostredie podľa seba

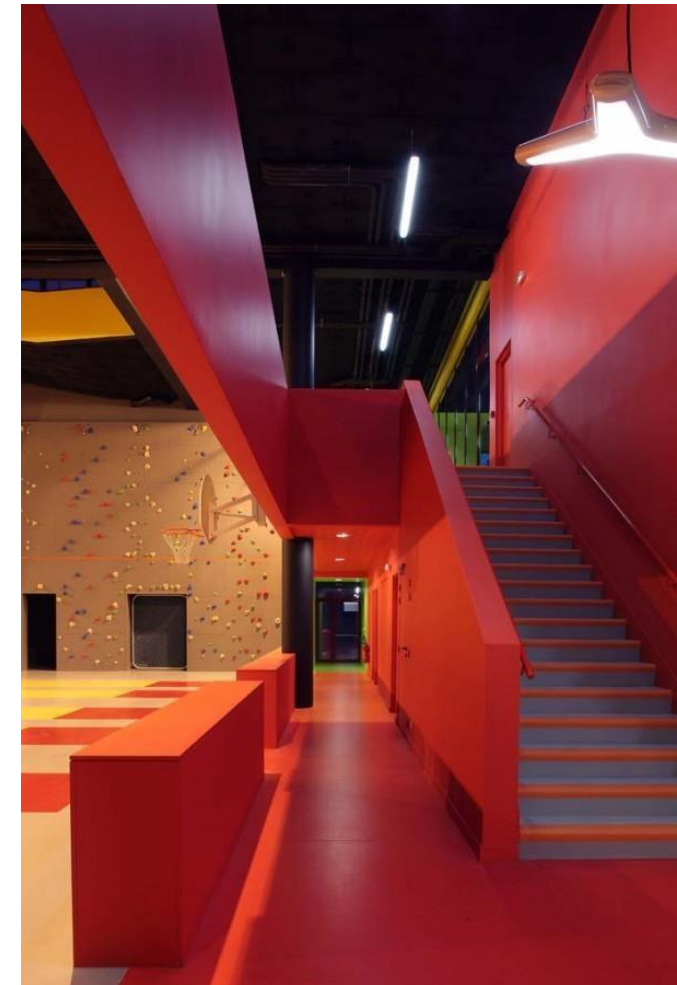
- napríklad doniesť si svoj nábytok
- výškovo nastaviteľný nábytok
- tzv. upraviteľné bývanie – úprava bytu podľa individuálnych potrieb

3. Princíp UN – jednoduché a intuitívne užívanie

3. Princíp UN – jednoduché a intuitívne užívanie

3. Princíp UN – jednoduché a intuitívne užívanie

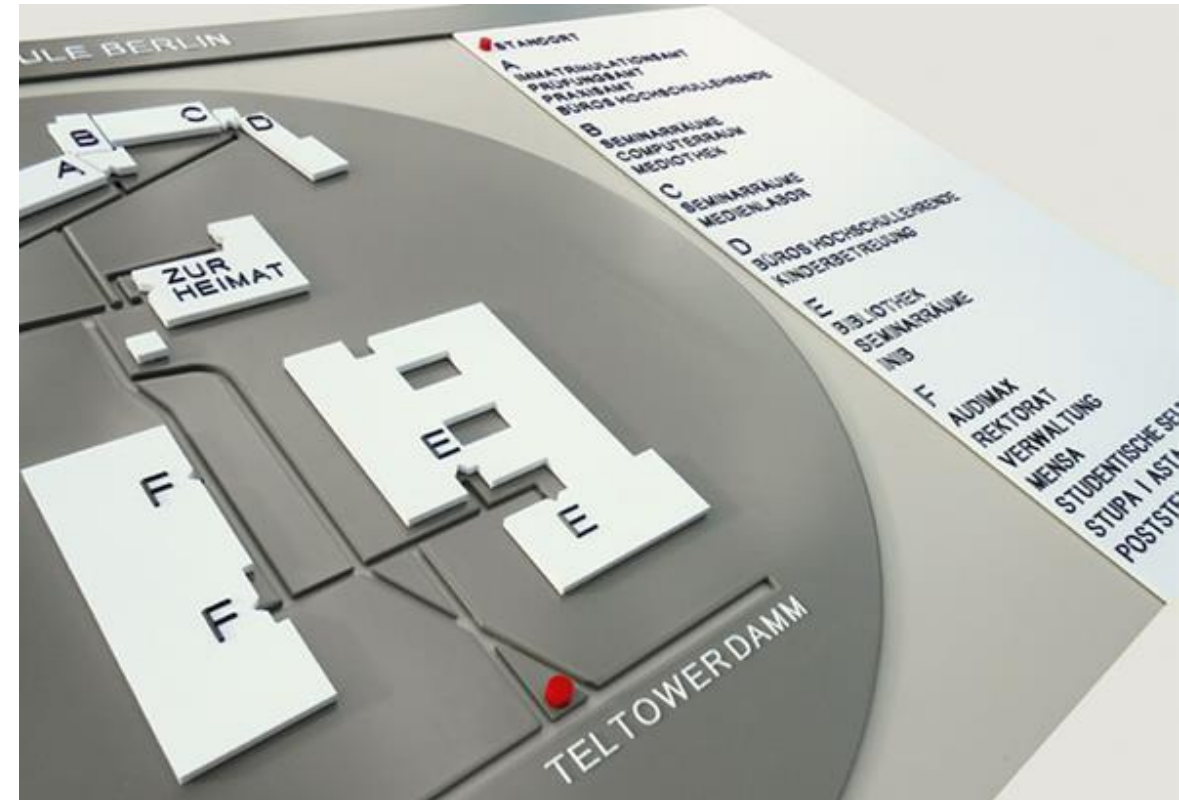
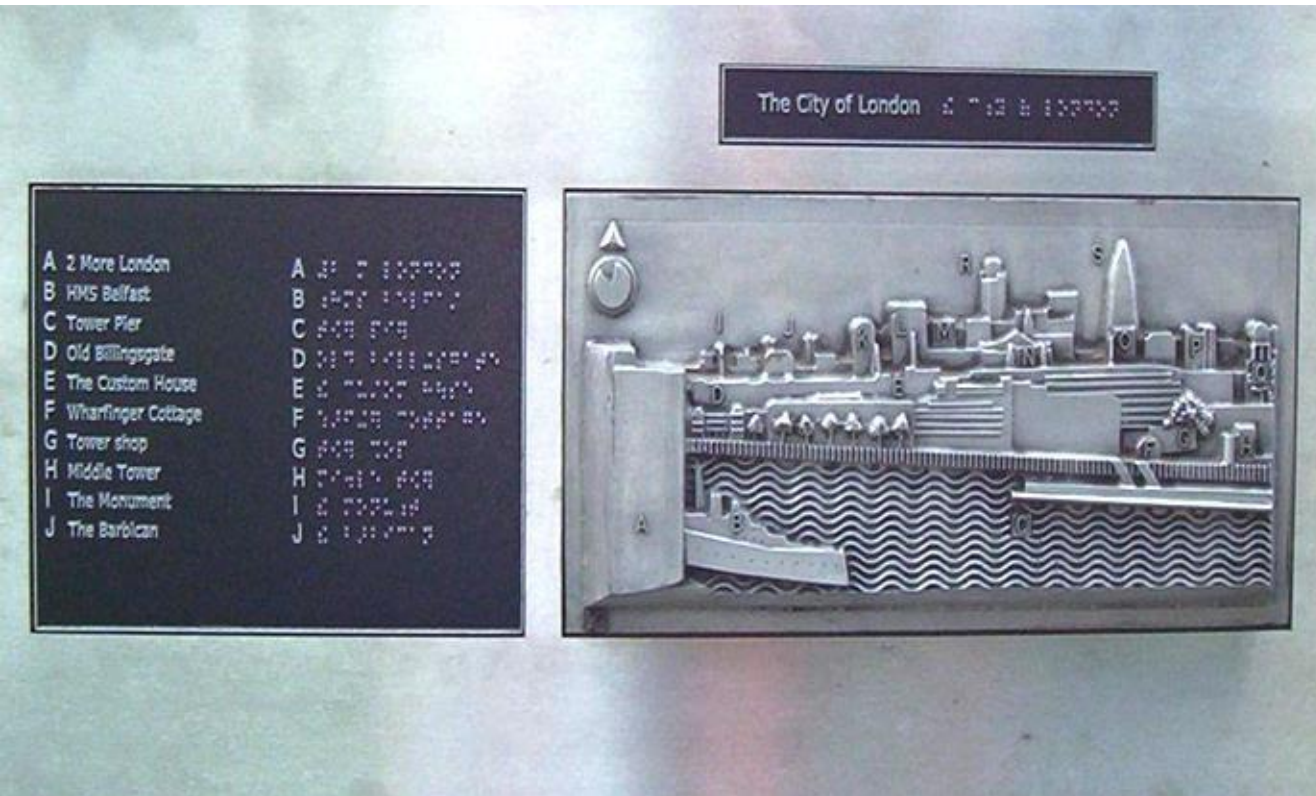
**V zariadení použiť prvky orientačných systémov
v závislosti od druhu objektu, napríklad:**

- jednoduchá a prehľadná dispozícia objektu
- farebné kódovanie priestorov
- použitie veľkých piktogramov

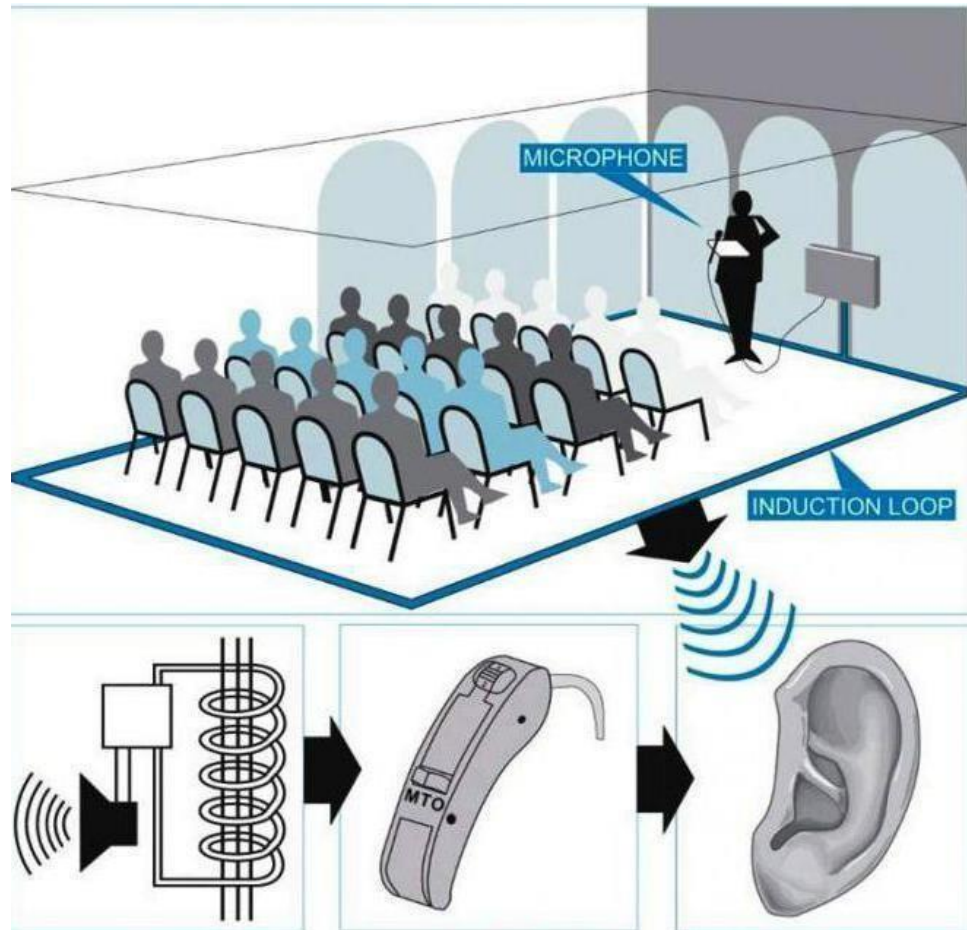

4. Princíp UN – zrozumiteľné informácie

4. Princíp UN – zrozumiteľné informácie

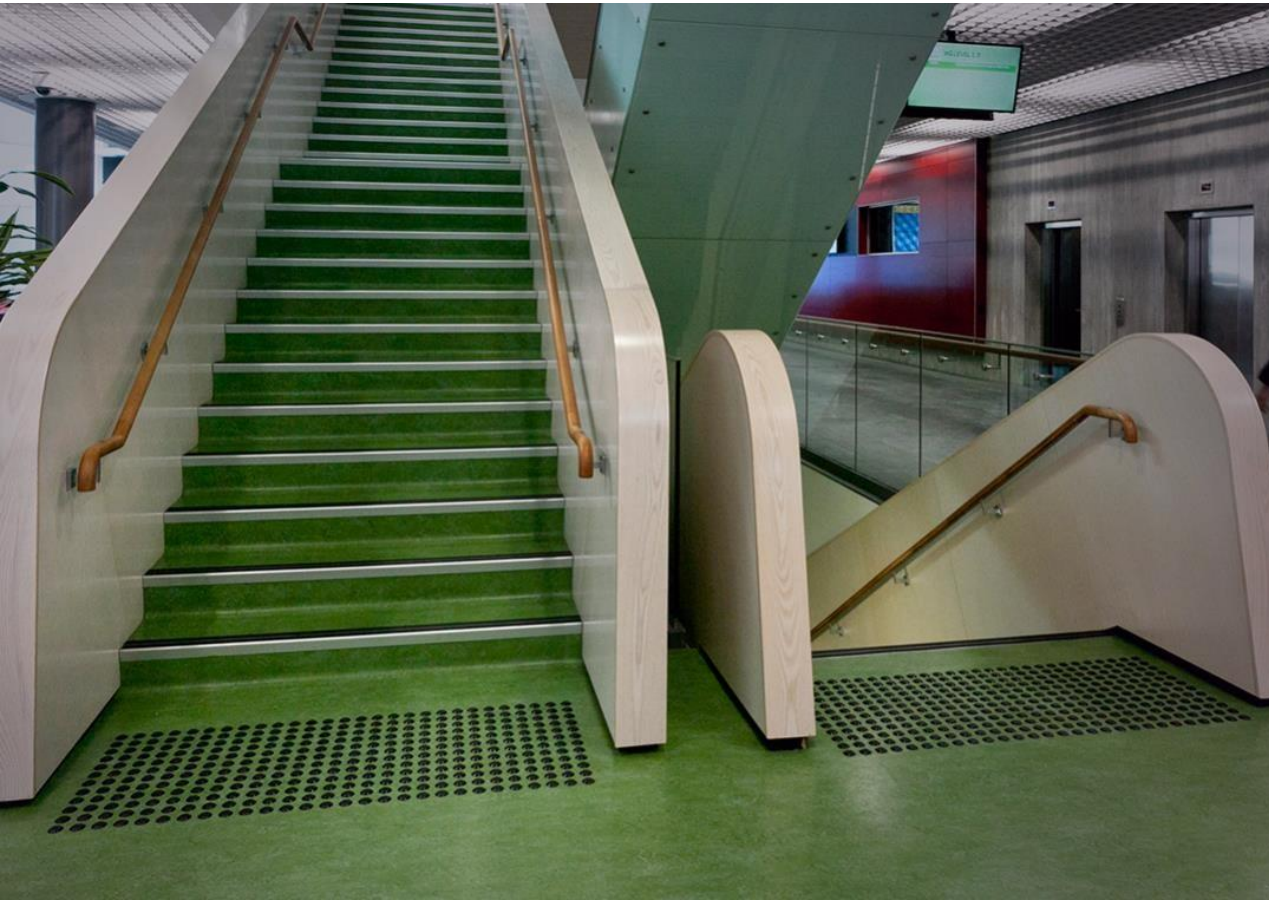
4. Princíp UN – zrozumiteľné informácie

Informácie s ohľadom na schopnosti prijímateľa, napr.

- zväčšené písmo
- jednoduché texty – „easy to read“, Braillovo písmo - v závislosti od cieľovej skupiny
- zvuková informácia (nahrávka textu)
- informácie o priestoroch zariadenia – orientačný plán
- označovanie priestorov alebo miestností podľa cieľovej skupiny
- v ambulantnom zariadení zabudovaná indukčná slučka

5. Princíp UN – minimalizovanie nebezpečenstva

5. Princíp UN – minimalizovanie nebezpečenstva

5. Princíp UN – minimalizovanie nebezpečenstva

Dôležité sú najmä opatrenia na rýchlu evakuáciu objektu najmä v sociálno-zdravotníckych zariadeniach pre 30:

- ležiaci prijímatelia bývajú najmä na najnižších podlažiach
- vyčleniť miesta, kde čakajú na evakuáciu osoby neschopné sam. pohybu
- evakuačný výťah
- bezpečné a nešmyklivé podlahy
- žiadne visiace predmety na stene, ktoré zasahujú do priechodnej šírky
- vykurované spojovacie chodby bezpečné v zime, mraze, daždi...

6. Princíp UN – malá fyzická náročnosť

Výtah je univerzálnym riešením, lebo je vhodný pre všetkých ľudí

Schodolez nevhodný

zlá je aj **schodisková plošina**

lepšia je **zvislá zdvíhacia plošina**

úplne najlepší je výtah

6. Princíp UN – malá fyzická náročnosť

6. Princíp UN – malá fyzická náročnosť

V zariadení použiť prvky inteligentných technológií, napríklad

- stropné koľajnicové systémy na prepravu imobilných prijímateľov
- diaľkové / automatické ovládanie predmetov „internet vecí“
- smart riešenia, monitorovanie životných funkcií...

Riešenia uľahčia tiež prácu zamestnancom!

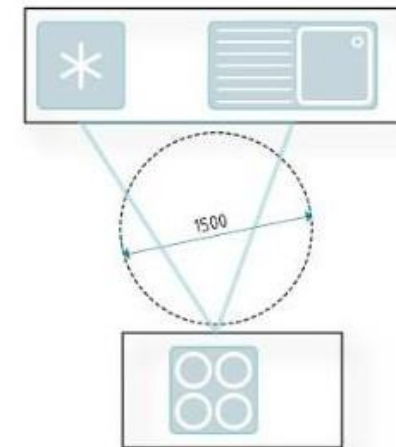
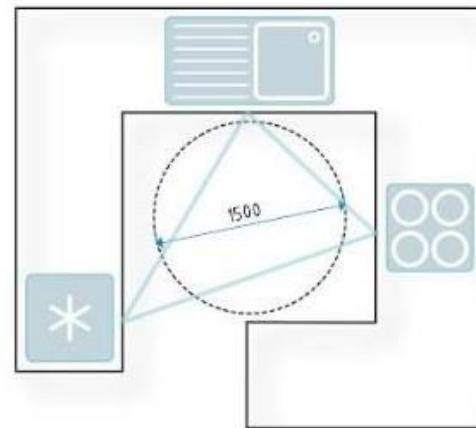
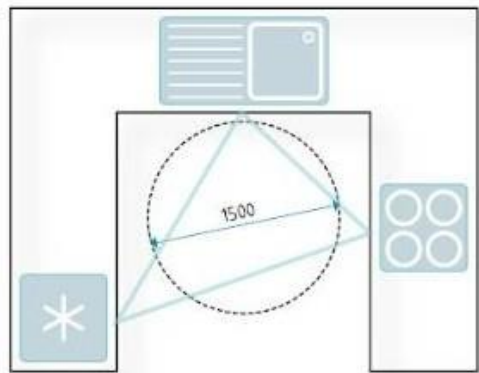
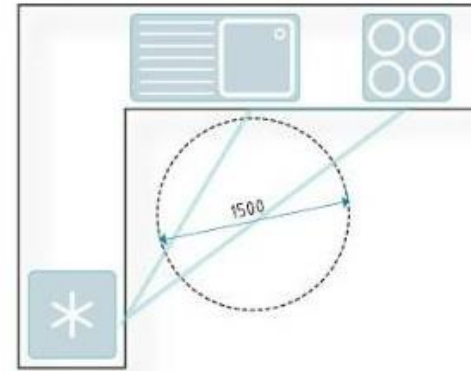
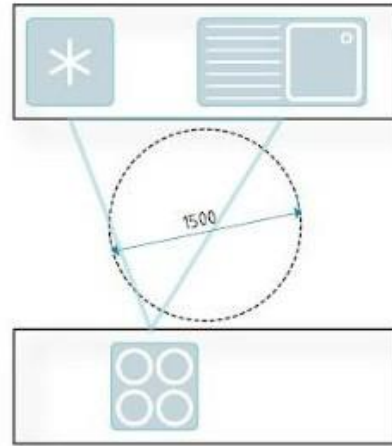
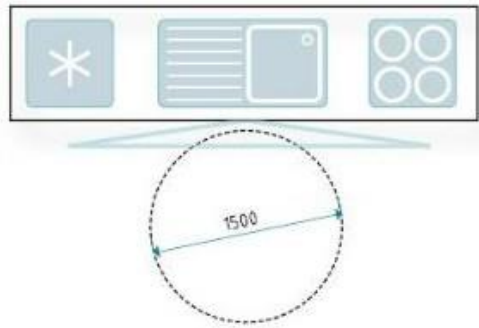
Ale aj ovládacie prvky s „pákou“

7. Princíp UN – veľkosť a riešenie priestoru

7. Princíp UN – veľkosť a riešenie priestoru

Toto
nie !

7. Princíp UN – veľkosť a riešenie priestoru

- Všetko musí byť navrhnuté tak, aby boli prijímatelia čo najviac nezávislí a ľudia musia mať zabezpečené súkromie – vizuálne odčlenenie**
- **tu sa posudzuje celková kvalita prostredia z hľadiska nárokov prijímateľov, či majú možnosť zapájať sa do spoločenského diania**
  - ZSS pre 30 - dispozičné riešenie umožňuje manévrovanie s lôžkom
  - ZSS pre 30 – ležiaci prijímatelia majú šancu opustiť svoju izbu na lôžku, dvere široké 120 cm (dvojkřídlové 90 cm + 30 cm)
  - ZSS pre 12 – všetky dvere široké najmenej 90 cm! Ak ide o ZpS, niektoré dvere by mali byť široké 120 cm
  - prístup do kuchyne a spoločenskej miestnosti

Legislatíva a UN

Stavebná legislatíva:

Platná do apríla. 2024:

- Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku - **stavebný zákon** (od apríla 2024 bude platiť nová stavebná legislatíva)
- vyhláška MŽP SR č. 532/2002 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o všeobecných technických požiadavkách na výstavbu a **o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie**

Od 1. apríla 2024 bude platiť nová legislatíva:

Novozriadený **Úradu pre územné plánovanie a výstavbu** Slovenskej republiky
- budú spadať regionálne úrady, ktoré budú mať určený územný obvod pôsobnosti.

Zákon o územnom plánovaní

- **Bezbariérovosť sa musí riešiť územný plán zóny** – ide najmä o návrh bezbariérových trás v území

Zákon o výstavbe sľubuje zjednodušenie stavebného povoľovania, predovšetkým elektronizáciu procesov a digitalizáciu dát súvisiacu s územným plánovaním a výstavbou.

Bezbariérovosť sa musia riešiť všetky stavby – o „bezbariérovom užívaní stavby“ vo viacerých paragrafoch (naplnenie základných požiadaviek – vrátane požiadaviek na bezbariérové užívanie).

V súčasnosti prebieha príprava vykonávacích predpisov – vyhlášok.

Stavebná legislatíva:

- na nízkokapacitné zariadenia pobytových služieb sa vzťahuje **STN 73 4301 - Budovy na bývanie**

Vo vyhláške o ubytovacích zariadeniach je na tento typ budov použitý pojem „**rodinné ubytovanie**“ - pod 1 písmenom p)

nevyžadujú sa také prísne hygienické štandardy, ako je to napríklad pri domovoch sociálnych služieb.

STN EN 17210: Prístupnosť a použiteľnosť zastavaného prostredia. Funkčné požiadavky. 2021

https://normy.unms.sk/eshop/public/standard_detail.aspx?id=132639

Portál technických noriem > STN EN 17210

STN EN 17210

Pridať tlačенú formu normy do košíka: [pridať do košíka](#)

Pridať elektronickú formu normy do košíka: [pridať do košíka](#)

Označenie:	STN EN 17210
Slovenský názov:	Prístupnosť a použiteľnosť zastavaného prostredia. Funkčné požiadavky
Anglický názov:	Accessibility and usability of the built environment - Functional requirements
Pôvodné označenie:	
Dátum vydania:	1. 7. 2021
Dátum zrušenia:	
Jazyk:	EN
ICS:	91.040.01
Triediaci znak:	73 0120
Úroveň zapracovania:	idt EN 17210:2021
Vestník:	06/21
Poplatok:	Tlačená verzia: 36,30 €

Elektronická verzia

- a. Bez možnosti tlače, prenosu textu a obrázkov: 32.67 €
- b. Bez možnosti tlače, s prenosom textu a obrázkov: 36.30 €
- c. S možnosťou tlače, prenosu textu a obrázkov: 47.19 €

Portál noriem

Košík [▼](#)

Objednávka [▼](#)

STN k COVID-19

STN k e-fakturácii

Žiadosti o udelenie súhlasu na citovanie - automatizovaný systém

Terminologická databáza

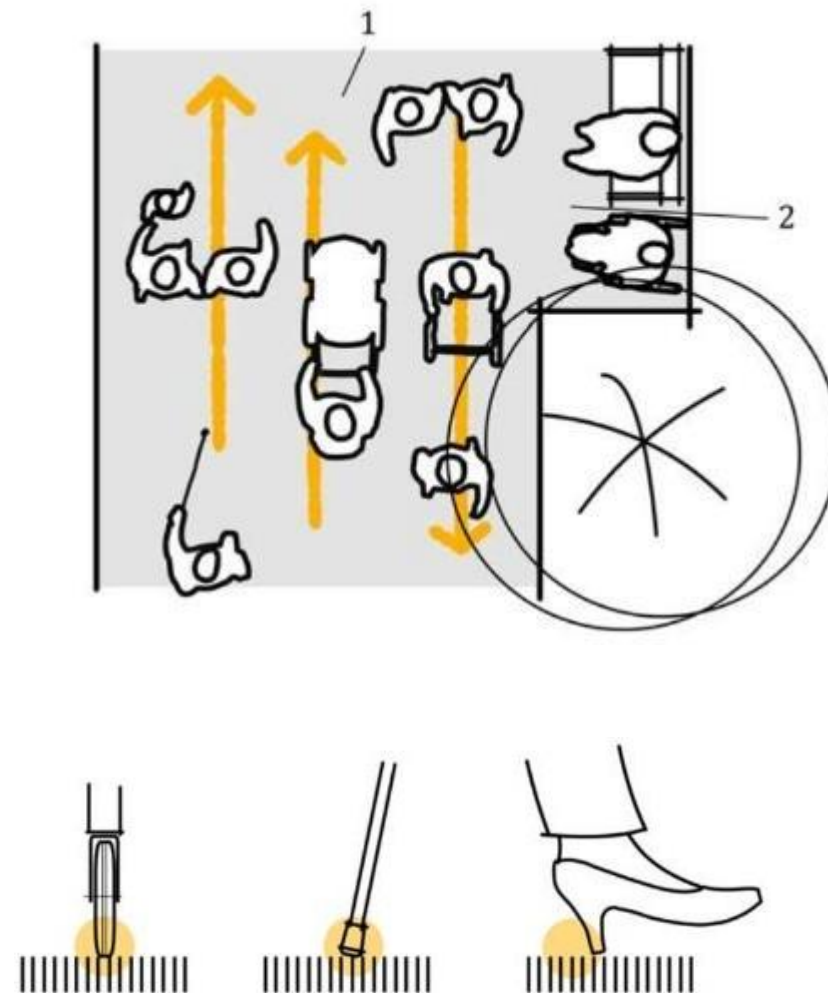
Informácia o osvedčovaní výrobkov

Technická normalizácia popis činností

Mapa stránok

Výmer č.1/1994 preznačenie ČSN na STN

[Dotazník spokojnosti](#)

Zákon o sociálnych službách

Príloha č. 2 - Podmienky kvality poskytovanej sociálnej služby

- I. Oblasť: Dodržiavanie základných ľudských práv a slobôd
- II. Oblasť: Procedurálne podmienky
- III. Oblasť: Personálne podmienky
- IV. Oblasť: Prevádzkové podmienky**

4.1 Kritérium: Zabezpečenie prevádzkových podmienok (**najmä prístupnosť v zmysle univerzálneho navrhovania**, materiálne vybavenie, vybavenosť sociálnymi zariadeniami, svetelná a tepelná pohoda) zodpovedajúce kapacite, druhu poskytovanej sociálnej služby a potrebám prijímateľov sociálnych služieb v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi.

Ďakujem za pozornosť

lea.rollova@gmail.com